CAP. III

ANUL 1851 - 1852

Cu adresa Eforieĭ, din 5 Ianuarie 1851, sub No. 9, Mitropolitul este rugat să facă sfeștanie, la 8 Ianuarie, pentru redeschiderea scólelor din Bucurescĭ.

Profesoriĭ nouĭ, numițĭ prin concurs, în 10 Ianuarie 1851, ca suplinitorĭ vremelnicescĭ, dupe art. 151 din regulamentul scólelor, aŭ fost următoriĭ:

Maxim, pentru limba latină clasa I și II gimnasială, cu léfă de leĭ 400 pe lună, prin adresa No. 26.

Lazăr Drugeanu, pentru morala religiósă și Istoria Sfântă, la clasa II și III, cu leĭ 300, prin adresa No. 27.

Baraș, Istoria Naturală clasa V, 400 leĭ, prin adresa No. 28.

Alexe Marin, fisica și chimia clasa VI, 600 leĭ, prin adresa No. 29.

Barbu Ștefănescu, clasa I, 300 leĭ, prin adresa No. 30, și

B. Stilescu, la clasa IV cu 450 leĭ, prin adresa No. 31.

Ceĭ-alțĭ profesorĭ sunt cunoscuțĭ, ceĭ vechĭ.

Prin oficiul No. 36, din 7 Ianuarie 1851, Domnitorul Știrbeiŭ aprobă statul lefilor cu reservele ce se arétă la vale:

Noĭ Barbu Dimitrie Știrbeiŭ,

Cu mila luĭ Dumnedeŭ, Domn stăpânitor a tótă téra românéscă.

Către Departamentul credințeĭ

«Vědênd raportul aceluĭ Departament, sub No. 59, prin care ni se supune acela al Eforieĭ scólelor, subt No. 1.076, în privința deschidereĭ scólelor, a întocmireĭ de catedre, și statul legilor;

Noĭ nu putem decât a ne raporta cu încredere la lucrările Eforieĭ și la presentația ce ne face.

Primim dar pe ceĭ ешițĭ din concurs, rĕmâind a se supune și aceștia, ca toțĭ ceĭ-alțĭ, la cercare de un an; iar pentru câțĭ nu aŭ concurat, se va deschide concursul la Iulie viitor, pentru care se vor face cuvenitele publicațiĭ de acum.

Lefile se vor rĕspunde din diua de când se va deschide fie-care curs, beneficiindu-se profesoruluĭ dece dile peste diua începereĭ.

Cursurile se vor urma dupe orênduiala așeḑată în programă, fără abatere și dupe puterea scolarilor. Așia dar, nu vedem cum ar începe de o dată de la fisică și himie, când urméză a avea cunoscințe pregătitóre.

Pe lângă acestea băgăm de sémă, că uniĭ din profesorĭ se însărcinéză cu câte nu pot îmbrățișa, precum Serdarul Genilie, care este bibliotecar, se însărcinéză cu geografia în clasele I, II-a și a III-a, și apoĭ i se dă și un curs de istorie în clasele a V-a și a VI-a.

Aceste îndreptărĭ urméză a se face, căcĭ trebue să căutăm a da o nouă impulsie la ramura învĕțăturei, ferindu-se de moliciunea ce paraliséză cele-alte ramurĭ, și de pretențiĭ nesprijinite de cuvenita energie, și de un folos ce trebuința imediată ar cere.

Catihismul nu se va preda, precum nicĭ cursul de filosofie nu se va începe până maĭ ântêiŭ nu se va alcătui textul, și se va aproba, dupe cercetarea la care se va supune.

(Urméză iscălitura Măriei Séle).

Intocmaĭ dupe originalul,
I. Opreanu.

No. 36. Anul 1851, Ianuarie 7.

Asupra acestuĭ oficiŭ, Eforia rĕspunde Domnitoruluĭ, cu anaforaoa din 17 Ianuarie, sub No. 59, supunêndu'ĭ spre aprobare tipărirea cărțeĭ de catechism.

Pentru cursul de filosofie, Eforia spune, că manuscrisul e gata, dar fiind-că I. Zalomit, care era însărcinat cu acest curs, a fost în urmă însărcinat să facă Istoria universală, în locul Serdaruluĭ Genilie și nu 'l încape timpul să facă și cursul de filosofie, Eforia propune, să rĕmână acest curs până la anul viitor scolar, adică până la tómna anuluĭ 1852, când atuncĭ se va numi profesor de istorie.

Eforia cere Domnitoruluĭ întărirea provisorie a luĭ Zalomit pentru filosofie, de la clasele IV—VI, cu 1.000 leĭ pe lună. In locul orelor de filosofie rĕmase neocupate se pune istoria naturală în clasa VI-a și fisica într'a V-a, rĕmâind chimia la locul eĭ. [1])

Dăm în altă anexă [2]) orariul definitiv ale gimnasiuluĭ din Bucurescĭ pe Ianuarie până la Iulie.

*

O dificultate destul de mare financiară a întîmpinat Eforia la organisarea scólelor, cu desființarea contractelor luĭ Monti și a celor-alțĭ profesorĭ francezĭ, aduși dupe desființarea colegiuluĭ românesc de la S-tul Sava la 1847.

Eforia este nevoită să intre la învoială cu Monti și să'ĭ dea ca despăgurire pentru anularea contractuluĭ 47.750 leĭ. De profesoriĭ Varaigne și Hurard a scăpat însă Eforia fără altă cheltuială. [3])

Dar de abia s'a anulat contractul cu Monti și el isbutesce, bucurându-se de altmintrelea de bună opiniune în societatea înaltă bucurescénă, să recapete direcțiunea internatuluĭ reorganisatuluĭ colegiŭ.

Dăm în anexă [4]) actele în acéstă privință. Eforia propune, să se dea luĭ Monti plata

[1]) Veḑĭ anexa.
[2]) Veḑĭ anexa.
[3]) Veḑĭ anexa.
[4]) Idem. Veḑĭ în anexă numele bursierilor primițĭ.

celor 20 de bursierĭ ce Statul hotăresce să întreţină pe comptul sĕŭ. Cu acéstă ocasiune Eforia dobândesce de la Domnitor, din casa Statuluĭ, acordarea sumeĭ de 850.000 leĭ pe anul 1851.

*

La finea anuluĭ 1851, în luna Decembre, scolile din judeţe, ca şi liceul S-tul Sava, funcţionaŭ cu personalul şi lefile arĕtate în anexatul [1]) stat, pe luna Decembre.

Eforia cere Domnitoruluĭ, în Februarie 1851, deschiderea scólelor din Cerneţĭ, Jiĭ, Tèrgoviştea, Slatina şi Brăila şi propune câte duoĭ profesorĭ de fie-care din aceste scolĭ. Tuturor profesorilor din judeţe li s'aŭ plătit caiĭ de postă pentru a merge la post.

Orăşeniĭ din Craiova şi din alte judeţe ale Olteniceĭ se jeluesc Domnitoruluĭ, că n'aŭ încă scóle deschise, în Aprilie 1851. Domnitorul pune resoluţiune:

«O recomandăm cu osebire la Eforia scólelor. Urméză ca până la Septembre să încépă negreşit atât în Craiova, cât şi în oraşele de căpetenie. Va lua de acum îndată mĕsurĭ.»

In 9 Maiŭ 1851, dupe stăruinţele încă din anul trecut ale judeţenilor, Eforia propune Domnitoruluĭ, cu raportul No. 537, strămutarea în Măgurele a scóleĭ Roşiĭ-de-Vede şi in Severin a scóleĭ din Cerneţĭ [2]) fiind-că Roşiĭ-de-Vede şi Cerneţiĭ aŭ încetat de a maĭ fi capitale de judeţe. Acéstă mĕsură Domnitorul o aprobă, în 24 Maiŭ 1851. Tot într'acéstă ḑi se aprobă deschiderea şi a scóleĭ din Caracal.

Pentru a activa deschiderea scólelor din judeţe, Eforia, prin jurnalul 1.148, din 25 Iulie 1851, dispune cumpĕrarea uneĭ căruţe noue, cu care directorul scólelor să mérgă prin judeţe să activeze reînfiinţarea scólelor până în Septembre, dupe porunca Domnitoruluĭ.

Cu ocasiunea organisăreĭ personaluluĭ didactic de la S-tul Sava s'a agitat pentru prima dată chestiunea până astăḑĭ nercsolvată a *cumuluLuĭ de catedre.* [3]) Departamentul trebilor bisericescĭ rĕspunḑĕnd Eforieĭ, în 23 Ianuarie 1851, sub No. 366, observă că prin propunerea sa de a însărcina pe I. Zalomit cu istoria universală şi cu filosofia, acesta se împovĕrézǎ cu studiĭ de alte clase, «pe care de şi le ar îmbrăţişa cu destulă rîvnă, raportându-se la scopul buneĭ rĕsplătirĭ; dar totuşĭ este de creḑut, că i se va slăbi energia...» Departamentul arétă Eforieĭ şi aceea, că I. Zalomit nu este specialist în istorie. Şeful Departamentuluĭ, Ión Bibescu, este contra cumuluLuĭ şi îndémnă pe Eforie să bine-voiască a nu aproba prin chipul indulgenţeĭ, voinţele aspiranţilor de îndoite séŭ întreite funcţiĭ.» [4])

De şi I. Bibescu făcu asemenea judicióse observărĭ Eforieĭ, el supuse Domnitoruluĭ raportul eĭ, de care maĭ sus vorbirăm şi Domnitorul 'l aprobâ.

---

[1]) In Maiŭ 1851, se aşéḑă câţĭ-va bursierĭ şi la pensionatul Bucholtzer. (Veḑĭ şi anexa).

[2]) Cerneţeniĭ, în Octombre 1851, cerură restabilirea scóleĭ. (Dosarul No. 257 archiva ministeruluĭ de culte.)

[3]) S'a resolat cestiunea în urmă, cu legea specială, promulgată sub regele Carol I.

[4]) Dosarul No. 563 din 1850, fila 99 verso, archiva ministeruluĭ de culte.

Cu No. 164 din 7 Februarie 1851, preotul Alexandru Popescu, a fost numit prin concurs vremelnicesce profesor la noua catedră de catechism a liceuluĭ.

Eforia publică încă concursurĭ pentru 4 catedre și anume: Istoria universală și a țěreĭ românescĭ întrupată cu dênsa; fisica, chimia și istoria naturală.

In 4 Iunie 1851, cu decretul No. 652, Baraș Iulius, doctor, este numit profesor de istoria naturală, la colegiul din Bucurescĭ.

Se publică egalmente concursurĭ pentru tóte catedrele de legĭ și acelea de matematicĭ.

*

In 14 Iulie 1851, urmă la Bucurescĭ solemnitatea examenuluĭ general și împărțirea premiilor, în presența Domnitoruluĭ. Acesta rosti discursul ce dăm în anexă.[1] Domnitorul amintesce, că a fost tot-d'a-una amic al scólelor. Era nerăbdător să le vędă deschise. Cere ca instrucția să fie seriósă: «instrucția nu stă în câte-va ideĭ corente, séŭ cuvêntărĭ sonore pe care declamându-le, séŭ înșiruindu-le pe hârtie un tênĕr, să se îngâmfeze, să nu se maĭ îndoiască de nimic și să privéscă pe sineșĭ de natură deosebită, maĭ pe sus decât acelor-alțĭ... adevĕratul și singurul scop al educațieĭ este acela, a desvolta facultățile fisice și intelectuale ale unuĭ tînĕr și a 'ĭ da miḑlóce de o viețuire și petrecere cât prin putință maĭ plăcute, făcêndu'l destoinic de a îndeplini vre-o slujbă specială și folositóre societățeĭ...» Știrbeiŭ arétă, că pe aceste base s'a organisat învĕțămêntul, prin oficiul séŭ din 17 Octombre 1850. Cu acest scop s'aŭ făcut pregătirĭ pentru deschiderea până în tómnă, séŭ cel mult până în primăvéră, de cursurĭ speciale: adecă scóla militară, scóla de legĭ, scóla de topografĭ, de podurĭ și șosele, scóla de agricultură, scóla de meșteșugurĭ și scóla de fete.

Domnitorul trece apoĭ în revisie starea societățeĭ și apelă la toțĭ: «Punețĭ silința a înzestra patria nóstră de bărbațĭ împodibițĭ cu sciințe positive și speciale în osebitele ramurĭ... Vedețĭ ruinele ce ne împrejóră de tóte părțile, ruine afară, ruine în casele nóstre... E vremea *a ne uni o dată* spre reclădire...» Domnitorul termină mulțămind Departamentuluĭ credințeĭ, Eforieĭ și directoruluĭ scólelor și îndémnă pe profesorĭ la muncă.

*

Cu noul an scolar 1851—1852, Eforia plănuesce a clădi o casă pe un loc al mönăstireĭ Colțea, de lângă S-tul Sava. In acéstă casă voia să înființeze apoĭ un internat de 300 de elevĭ. Locul l'aŭ luat și casa de pe el a fost dărîmată, dar proiectul rĕmase proiect, până maĭ târḑiŭ, când pe acest loc și a localuluĭ S-tul Sava se zidi palatul actual al universitățeĭ.

Cu ocasiunea reînceperei nouluĭ an scolar, Eforia luà și propuse aprobăreĭ Domnitoruluĭ, unele nouĭ disposițiunĭ, pe care lectorul le póte vedea în actul și în tabelele cu programe ce urméză, lucrărĭ aprobate de Domnitor, cu oficiul séŭ No. 1.421.

---

[1]) Vedĭ anexa dupe pag. 252 a *Gazeteĭ de Moldova* No. 62 din 6 August 1851. Din anexatul discurs al ministruluĭ instrucțiuneĭ publice I. Bibescu, se vede, că până în Iulie 1851, populațiunea scolară era: 332 în gimnasiul din Bucurescĭ și 1.257 în 9 scolĭ primare, din care 3 în Bucurescĭ. Tóte proiectele înaintate sunt enumĕrate în discursul luĭ I. Bibescu.

Inălţimeĭ Séle Domnuluĭ stăpânitor a tótă ţéra românéscă,
Barbu Dimitrie Ştirbeiŭ

Eforia scólelor

Raport.

Cu prilegiul reînceperei învĕţăturilor gimnasiale, Eforia a socotit de neapĕrată trebuinţă, a lua óre-carĭ disposiţiĭ, dovedite neapĕrate prin experienţă.

Ca să se pótă învĕţa maĭ bine limba latină şi tot-d'o-dată să se desvolte şi cea română, Eforia a chibzuit, să se predea în paralel amèndouĕ aceste limbĭ de unul şi acelaşĭ profesor, iar nu de duoĭ ca până acum. Alegerea a cădut asupra D-luĭ I. Maxim, care posede tóte calităţile cerute pentru acest sfîrşit.

Lefile ce se plătesc dupe programă pentru amènduoĕ aceste limbĭ, în sumă leĭ una mie pe lună, adică leĭ 600 D-luĭ I. Pop, pentru limba română în clasele I-a, a II-a şi a III-a şi leĭ 400 D-luĭ I. Maxim, pentru limba latină în clasele I-a şi a II-a, fiind-că D. Maxim se însărcinéză acum şi cu limba română, Eforia este de părere a 'i se da leĭ 600 în loc de 400 pe lună şi va rĕmânea în casa scólelor o economie de leĭ 400 pe tótă luna.

Către acésta, Eforia, privind, că D. A. Marin, I. Maxim şi A. Drugeanu, împlinind vremelnicesce în curs de un an scolastic, postul de profesor, cel d'ântèiŭ de fisică şi himie, cel de al duoilea de limba latină, şi cel de al treilea de învĕţăturĭ religióse, aŭ dat dovedĭ de a D-lor capacitate, şi bună purtare, rógă plecat pe Inălţimea Vóstră, să bine-voiţĭ a 'ĭ întări, pe temeiul art. 151 din legiuirea scólelor.

Trebuinţa cerênd a se completa învĕţăturile gimnasiale cu cursurile prevĕdute prin programa întărită de Inălţimea Vóstră, Eforia a vĕdut, că nu póte îndestula acéstă neapĕrată trebuinţă, de nu va întinde numĕrul claselor, ca să nu se îngreuneze scolariĭ, cu câte 7 şi 8 cursurĭ pe an; care acésta fiind o povară maĭ presus de înţelegerea şi puterea lor, le întunecă mintea şi le vatĕmă sănĕtatea. Aşia dér, pe lângă cele 6 în fiinţă clase gimnasiale a maĭ pus 2 clase complimentare, în care pe de o parte a trecut studiile cele maĭ grele şi pregătitóre pentru specialităţĭ; iar pe de alta a adăugat: 1) Istoria naturală, cu care a însărcinat pe D. doctor Baraş, 2) elemente de logică şi de morală, cu care a însărcinat pe D. doctor de filosofie I. Zalomit, şi 3) limba elenă, cu care a însărcinat pe vechiul eĭ profesor D. Medelnicer I. Iónid.

Lefile acestor profesorĭ sunt cele hotărîte prin programă.

Folósele acesteĭ împărţirĭ sunt: 1) că cursurile fiind maĭ resfirate se învéţă maĭ bine, dupe cum se cuvine şi se cere, şi al 2-lea că scolariĭ vin numaĭ o dată pe di la colegiŭ, iar nu de duoĕ orĭ ca până acum, cu care acésta se expun maĭ rar la preumblărĭ pe uliţe, se bântuesc maĭ puţin de intèmperiile vremilor celor aspre, şi aŭ maĭ multă vreme de meditaţie.

In sfîrşit, Eforia avènd în vedere, că cu înmulţirea scolarilor este neapĕrată trebuinţa a se exersa o maĭ de aprópe şi maĭ straşnică priveghere, pentru buna disciplină, a chibzuit a însărcina cu ţinerea acesteĭ discipline în colegiŭ, pe D. Medelnicer I. Pop, care dupe dovedile ce a dat, în câtă vreme a fost profesor, despre bunele mĕsurĭ de severitate întrebuinţate spre paza moralităţeĭ, este în stare a menţine orênduiala, cu atât maĭ lesne, cu cât este cunoscut scolarilor ca un profesor vechiŭ şi în tótă vremea respectat. Léfa acestuĭ post de inspector, prevĕdută prin § 4 al budgetuluĭ scólelor, supus la întărirea Inălţimeĭ Vóstre, este de leĭ 600 pe lună. Eforia plecat rógă pe Inălţimea Vóstră, să bine-voiţĭ, a da luminată întărire, atât pentru orênduirea D-luĭ I. Pop de la

1 ale curgĕtóreĭ lunĭ, cât şi asupra întindereĭ claselor, ce se arétă maĭ cu deslușire, în alăturata tablă, subt iscălitura mădularelor Eforieĭ.

Cât pentru cursul de istorie, D. I. Zalomit va urma a 'l face vremelnicesce, până când Eforia luând de bază concursurile, va orêndui pe altul, chiar în tómna acésta, şi atuncĭ va supune pe noul candidat la cunoscinţa Inălţimeĭ Vóstre.

No. 988. 1851, Septembre 7.

*

Tablă de învĕţăturile ce aŭ a se urma în gimnasiul din Bucurescĭ pe anul 1851—1852

Clasa I.

Limba română în paralel cu cea latină	D-nul I. Maxim
Geografia	» I. Genilie
Caligrafiă	» A. Pop
Catechismul	» L. Drugeanu [1])

Clasa II.

Geografia	D-nul I. Genilie
Caligrafia	» A. Pop
Limba română împărţită cu cea latină	» I. Maxim
Desemnul liniar	» C. Lecca
Morala religieĭ	» L. Drugeanu

Clasa III.

Limba latină împărţită cu cea română	D-nul G. Hil
Desemnul lineal [2])	» C. Leca
Istoria sfântă	» L. Drugénu
Geografia fisică şi matematică	» I. Genilie

Clasa IV.

Desemnul de figurĭ şi peisajurĭ	D-nul C. Leca
Istoria veche	
Limba latină	» G. Hil
Limba germană	» Limburg
Limba francesă	» Bouzenot

Clasa V.

Limba francesă	D-nul Bouzenot
Istoria mediană	
Literatura limbeĭ latine	» G. Hil
Aritmetica şi ţinerea registrelor [3])	» C. Marcovicĭ
Limba germană	» Limburg

---

[1]) Numele profesorilor se vede şters şi cu slova luĭ Vodă scris: »Un sigur profesor.«

[2]) Aceeașĭ observare ca la clasele I-a şi a II-a.

[3]) Acésta e scris de Vodă, iar cursul însemnat de Eforie era retorica, care s'a şters.

Clasa VI.

Aritmetica raționată	D-nul G. Pop
Limba germană	» Sveder
Istoria modernă	
Limba francesă	» T. Theot
Retorica [1]	» G. Iónid

Clase complimentare

Clasa VII.

Elemente de logică și moral	D-nul I. Zalomit
Algebra	» D. Pavel
Fisica	» A. Marin
Istoria naturală	» Baraș
Limba elenă (ștérsă)	» G. Iónid

Clasa VIII.

Geometria	D-nul G. Pop
Istoria naturală	» Baraș
Chimia	» A. Marin
Limba elenă (ștérsă)	» G. Iónid

Arsaki. P Poenaru. S. Marcovicĭ. S. N. Iliescu.

Programul maĭ primesce modificărĭ noue și atuncĭ se redactéză din noŭ precum 'l dăm în anexă. [2])

*

De la 1 Septembre 1851, I. Pop a fost numit inspector în colegiŭ (sub-director) cu obligațiune:

«Să stea la orele de clasă în colegiŭ, să se preâmble prin clase și prin curte, pentru paza buneĭ orênduelĭ. Plângerile scolarilor, el să le aplaneze și să raporteze directoruluĭ neorênduelile maĭ serióse.

Acéstă dispoșițiune e întărită de Domnitor, cu ofisul No. 421. Prin acest oficiŭ Domnitorul introduce însușĭ schimbărĭ în programul proiectat de Eforie pentru colegiŭ. Modificările Domnitoruluĭ sunt în cea maĭ mare parte potrivite, și se pot vedea din decretul Domnesc, care aci urméză:

Copie după ofisul Măriei Séle luĭ Vodă, cu No. 1.421, anul 1851, Septembre 16, către Departamentul Credințeĭ.

«Vĕḑênd raportul Eforieĭ scólelor cu No. 988, de la 7 ale curgĕtoruluĭ Septembre, alăturat pe lângă al aceluĭ Departament, cu aceeașĭ dată, sub No. 4.588, prin care ni se supun dispoșițiile ce acea Eforie chibzuesce de trebuință a se lua în privința învĕțăturilor gimnasiale;

---

[1]) In locul retoriceĭ, care e scris de mâna luĭ Vodă, de Eforie era scris limba elenă care s'a șters.

[2]) Veḑĭ anexa.

Noï primim adăogirea de duoĕ clase complementare pe lângă cele șése gimnasiale.

Aprobăm orênduirea unuï sub-director pentru ținerea disciplineï în colegiŭ, și numirea la acest post a Medelniceruluï Ioan Popp, cu léfă de leï 600 pe lună ; iar despre întocmirea învĕțătorilor pe fie-care clase, facem următórele observațiï :

Pentru cele d'ântêiŭ treï clase se va orêndui câte un profesor osebit pentru fie-care clasă, și acel profesor va face duoĕ cursurï pe ḑi, unul diminéța și altul dupe amiaḑï ; și însușï va preda tóte învĕțăturile claseï, fără a maï fi alt profesor, precum se urméză în tóte colegiile universităților strĕine.

Din clasa IV se va scóte aritmetica și ținerea registrelor și se va trece în clasa V-a.

Din clasa a V-a se va scóte retorica și se va trece în clasa a VI-a.

Limba elenă se va scóte din clasa a VI, precum și din cele a VII-a și a VIII-a.

Acéstă limbă are trebuință de o învĕțătură seriósă, iar nu să figureze drept singură formă.

In clasele a VII-a și a VIII-a, nu se vor înființa cursurile decât treptat și pe cât vor fi scolarï pregătițï și destoïnicï a le urma și a se folosi, și într'un numĕr cuviincios, căcï pentru duoï séŭ treï scolarï numaï, nu se póte înființa o catedră.

Pe aceste temeiurï, întocmindu-se tabla de învĕțăturï, se trămite spre a se păzi și a se pune întocmaï în lucrare.»

(Urméză iscălitura Márieï Séle).

*

In 1 Noembre 1851, Eforia publică în *Vestitorul român*, că la 15 Noembre se deschid cursurile de legï, și ca să se înscrie studențiï doritorï.

*

In 2 Noembre 1851, cu raportul la Domn No. 1.300, cere aprobarea personaluluï facultățeï de legï: Serdarul C. Bozianu, pentru dreptul roman și Serdarul G. Costaforu, pentru dreptul civil românesc. Sunt întărițï de Domnitor și numițï în 16 Noembre 1851.

*

In 30 Octombre 1851, Eforia propune în fine Domnitoruluï, reorganisarea gimnasiuluï din Craiova, [1]) cu raportul sĕŭ No. 1.281.

Vor fi 4 clase, dér a III-a de-o-cam-dată Eforia o unesce cu a IV-a. Profesorul B. Caloianu însă raportéză, că sunt scolarï pentru câteșï patru clasele, și anume: 40 pentru I-a, 14 pentru a II-a, 9 pentru a III-a, și 13 pentru a IV-a.

Se numesc deci profesorï :

1. Nichifor, de limba latină în paralel cu cea română, de geografia Europeï și în deosebï a Principatelor cu statistica lor și de catichism la clasa I, cu léfa de 500 leï.

2. Drăgoescu la clasa II, de limba latină în paralel cu cea română, geografia celoralte părțï ale lumeï, cu chronologia corespunḑĕtóre și morala religiósă.

---

[1]) In 9 Noembre 1851, Departamentul bisericesc cere Eforieï, să întocméscă la Craiova un pensionat precum era la Bucurescï al luï Monti, și apoï al luï Bucholtzer. Deci se subvenționéză cu 400 galbenï pe an pensionatul Raimond.

3. Fontanini, la clasa III-a pentru limba latină în paralel cu cea română, geografia, fisica, matematica și Istoria Sfântă.

Fontanini este numit și inspector al scólei, adăogându-i-se și 300 leĭ la léfa de profesor.

In fine, se va numi un singur profesor de desemn și caligrafie la tóte clasele.

*

Din ramura scólelor primare, avem de amintit o încercare de inovațiune la orarul scólelor primare din Capitală, în ḑilele de iarnă.

Profesoriĭ scólelor primare din capitală I. Poenaru, B. Gredeanu, B. Stilescu, D. Iarca,[1] G. Eustație, V. Stefănescu, I. N. Șoimescu, T. Sergiescu și Christ. Iónin, propun Eforieĭ, în 29 Noembre 1851, ca, spre a se evita scolarilor facerea de duoĕ drumurĭ pe ḑi până la scólă, să se întrerumpă clasele matinale cu o jumĕtate oră repaus la ora 12, și apoĭ să încépă iarăşĭ clasele de dupe amiaḑĭ pentru cele duoĕ ore, ca apoĭ scolariĭ la 2 și jumĕtate să mérgă a casă.

Eforia aprobă mĕsură ca încercare și numaĭ în Bucurescĭ și anume numaĭ pentru vremea ierneĭ.[2])

Pedépsa corporală se desfiinţéză și în scólele din ţéra românéscă, prin circulara No. 3 din 1851, în coprinderea următóre:

Circulara către D-niĭ profesorĭ de clasa III-a și a IV-a primară

1851, Decembre 3.

Mustrarea cu bătaĭe se ridică cu totul dintre pedepsele copiilor; fie-care din D-niĭ profesorĭ va întrebuința dupe mĕsură vineĭ: povĕțuirea, dojana, punerea în picióre séŭ în genuche pe vremea clasuluĭ, oprirea în scólă pe tótă ḑiua și alte asemenea mĕsurĭ părintescĭ. Décă dupe repetate punerĭ în lucrare a acestor pedepse, profesorul va vedea că nu este miḑloc de îndreptare, atuncĭ se va înțelege cu cinstitul comitet de inspecție, spre a se depărta din scólă îndărătnicul, nesupusul, séŭ leneșul copil, ca să nu dea pildă rea și celor-alțĭ.

Copilul ce se va depărta din scólă, se va putea reprimi de a duoa óră dupe trecere de duoĕ lunĭ, de va da semne de pocăință și îndreptare. Déca și dupe acésta se va abate la neorênduielĭ, atuncĭ se va scóte din scólă dupe chipul de maĭ sus, și nu se va maĭ primi până la anul următor scolar.

No. 1.482 profesoruluĭ de clasa III-a de la Severin.
No. 1.483 „ „ „ „ „ „ Tèrgul-Jiul.
No. 1.484 „ „ „ „ „ „ Caracal.
No. 1.485 „ „ „ „ „ „ Rômnicul-Vâlceĭ.

In 31 Octombre 1851, Eforia cere la Domn, cu raportul No. 1.293, să se înființeze inspectorĭ pentru scólele din județe, de și art. 143 din Regulamentul scólelor, prevede numaĭ un revisor, dar nu ajunge; de aceea s'aŭ orênduit 4 revisorĭ, chiar în 1847. Eforia cere acum duoĭ revisorĭ peste unul existent. Acesta e Serdarul Christodor Butate însărcinat cu revisia scólelor primare din capitală, ca să le oblige a se conforma pro-

[1]) Iarca este numit în Octombre 1851, la din noŭ înființata scólă primară din Radu-Vodă.
[2]) Veḑĭ anexele.

gramelor publice. Eforia recomândă chiar la unul din cele duoĕ noue revisorate pe Simonide, actual institutor la clasa IV-a de la Stejar (Cismigiŭ) și fost revisor în 1848. I se acordă 800 leĭ pe lună, pentru că are spese de călĕtorie prin județe.

*

Jurnalul Eforieĭ No. 266 din 21 Februarie 1851, dispune ca pe lângă cele duoĕ-sprețece praznice și Duminicĭ, să nu se maĭ țină alte sĕrbătorĭ, decât: S-tul Ión Botezătorul, S-tul Gheorghe, Constantin și Elena, Petru și Pavel, Treĭ-Ierarchĭ, S-tul Ilie, S-tul Dimitrie, Mihail și Gavril și S-tul Nicolae.

In 29 Septembre 1851, cu raport la Domn, conform art. 150 din legea scólelor, sub No. 1.089, se numesc profesoriĭ scólelor normale din județe, dintre vechiĭ profesorĭ, unia, și câțĭ-va din noŭ, pe calea concursuluĭ. [1])

---

[1]) Jurnal

Eforia, insciințându-se, în urma întrebăreĭ ce deobște a făcut către tóte ocârmuirile județelor, că la orașele Cernețul, Têrgul-Jiuluĭ, Slatina și Brăila încăperile de scóle pe la unele din aceste reședințe sunt slobode, iar pe la altele, că s'aŭ închiriat într'adins dè magistrate alte case;

Fiind datóre ca, potrivit cu oficiul Inălțimeĭ Séle și cu programa învĕțăturilor, să se deschidă pe lângă învĕțăturile gimnasiale și scólele primare de prin reședințele județelor:

Cunoscênd că și uniĭ atât din profesoriĭ ceĭ vechĭ și rĕmașĭ curațĭ din evenimentele trecute, cât și din aceĭ candidațĭ ce aŭ dat examen pentru clasele primare, s'ar putea îndeplini de o cam dată la arĕtatele scolĭ clasele I-a, II-a și a III-a, rĕmânênd pentru estimp vacantă clasa IV-a, până ce Eforia se va îndestula maĭ bine, décă într'acele încăperĭ este sală și pentru clasa IV-a și décă sunt scolarĭ înaintațĭ pentru acéstă clasă;

Chibzuesce a deschide de o cam dată aceste scolĭ, așeḑênd pè ceĭ maĭ jos însemnațĭ profesorĭ, adecă:

La Cernețĭ

Profesor pentru clasa I și a II-a, pe D. Dimitrie Șerbănescu
» » III-a, pe Pitarul D. Frumușénu.

La Têrgul-Jiul

Profesor pentru clasa I și a II-a, pe D. Ión Iliescu
» » » III-a, pe Pitarul C. Stanciovicĭ.

La Têrgoviște

Profesor pentru clasa I și a II-a, pe D. Ión Fusea
» » » III-a, pe D. A. Poenaru.

La Slatina

Profesor pentru clasa I și a II-a, pe D. N. Șerbănescu
» » » III-a, pe D. B. Urzescu.

La Brăila

Profesor pentru clasa I și a II-a, pe D. Dimitrie Pizo
» » » III-a, pe D. N. Calebuneanu.

Și profesoriĭ de clasa I și a II-a, vor avea léfă pe lună câte leĭ 300, afară de acela de la Brăila ce va avea leĭ 350, iar ceĭ de clasa III-a vor avea câte leĭ 350 pe lună, afară de acela de la Brăila, ce va avea leĭ 400.

Profesoriĭ din noŭ acum orênduițĭ se numesc vremelnicesce, potrivit cu art. 150 din regulamentul scólelor și sunt supușĭ la tóte condițiunile ce s'aŭ arĕtat prin obștésca publicațiune de la 4 Noembre 1850, ca la orênduirea lor să înfățișeze doveḑĭ despre a lor bună conduită.

Inceperea lefeĭ acestor profesorĭ se va socoti de la ḑiua deslegăreĭ domnescĭ ce se va aștepta.

La Brăila, Slatina și Craiova se numesc câte 3 institutorĭ pentru 4 clase, *fiind scolarĭ îndestuĭ;* iar la Buzĕŭ, Focșanĭ, Giurgiu, Ploescĭ, Tèrgoviște, C.-Lung, Pitescĭ, Turnu, Caracal, R.-Vâlcea, Jiĭ și Severin câte duoĭ institutorĭ pentru clasele I, II-a și a III-a până ce vor fi de ajuns scolarĭ și pentru clasa IV-a, când atuncĭ se va numi și un al treilea institutor.

«Marea întindere a capitaleĭ aducênd multă greutate copiilor în fragedа vèrstă de a merge la cele treĭ scolĭ primare ce se află în ființă, neîndemânarea localelor de a primi mulțimea lor și rugătórea cerere a părinților din mahalele depărtate, precum din văpséua de albastru și parte din văpséua de verde;» îndémnă Eforia a cere să se maĭ deschidă o a patra scólă, între aceste duoĕ colorĭ. Eforia înființéză și duoĕ posturĭ de suplinitorĭ, cu câte 200 leĭ pe lună, carĭ să țină locurile institutorilor normalĭ din capitală la cas de bólă și să visiteze și scólele private «precât privesce învĕțăturile începĕtóre.» Acéstă *funcsie* era și maĭ 'nainte înființată și a dat resultate bune.

La Craiova s'a prevĕḑut în program 2 scolĭ primare, dar Eforia aședă numaĭ una și promite că maĭ târḑiŭ va da și pe a duoa. [1])

*

De cărțile didactice s'a ocupat serios Eforia cea nouă a scólelor muntene.

Eforia scólelor

D-lor profesorĭ aicĭ însemnațĭ

Eforia dorind a retipări maunalul de aritmetică pentru clasele primare, tras din tabelele lancastrice și cunoscênd, că pe cât o asemenea carte didactică, are un metod maĭ

Profesoriĭ otărițĭ pentru scólele primare și aflațĭ acĭ în capitală se vor înlesni din casa Eforieĭ pentru mergerea lor pe la județe, cu progonul în banĭ, de câte patru caĭ de poștă în ducerea de aicĭ.

Pentru deschiderea învĕțăturilor în arĕtatele scóle și numirea profesorilor se va face raport către Măria Sa.

Marcovicĭ. Al. Filipescu. Florescu. Poenaru. Secretar, *Iliescu.*

Jurnal

Chibzuind Eforia asupra mijlócelor de a se încredința în tótă vremea învĕțătura scólelor normale la profesorĭ cu capacitate și tot-d'a-una să îndemne și pe acești din urmă a se perfecționa prin studiul serios, ca să pășéscă maĭ 'nainte în cariera profesorală, a socotit de cuviință a lua mĕsurile următóre:

1) La vacanța de profesor în verĭ-o scólă normală, profesorul séŭ profesoriĭ de clasele cele maĭ de jos din aceeașĭ scólă, vor avea precădere a se orêndui în vacantul post, dând examen pentru tóte învĕțăturile cerute pentru clasele normale de maĭ sus (și de se va întêmpla iarășĭ vacanță într'o clasă normală maĭ înaltă, va trece îndată fără examen profesorul claseĭ următóre, ce va fi dat examen.)

2) Décă profesorul séŭ profesoriĭ claselor maĭ de jos a uneĭ scóle normale, mulțămindu-se pe clasele lor, nu vor voi să dea examen ca să iea catedra vacantă din scóla lor, atuncĭ Eforia va face publicațiune către toțĭ profesoriĭ claselor normale de maĭ jos, ca să dea examen, precum maĭ sus s'a ḑis, pentru ocuparea catedreĭ vacante maĭ înaltă.

3) Mutarea unuĭ profesor normal de la o scólă la alta pentru aceeașĭ clasă, nu 'l supune la examen.

Coprinderea acestuĭ jurnal se va publica, spre sciința D-lor profesorĭ de scóle normale.

Al. Filipescu. Marcovicĭ. Poenaru. Florescu.

No. 543. 1851, Aprilie.

[1]) Dosarul No. 563 din 1850, archiva ministeruluĭ de culte.

simplu, cu atât maĭ mult se dă şi o înlesnire maĭ grabnică geniuluĭ scolaruluĭ, însărcinéză pe D-vóstre profesoriĭ şi anume:

Pitarul, *N. Simonid.* Pitarul, *I. Poenaru.* Pitarul, *T. Sergiescu.* Pitarul, *A. Zotu. D. Stilescu. G. Constantinescu*, carĭ prin îndelunga întrebuinţare ce aţĭ făcut acesteĭ aritmeticĭ în clasele începĕtóre, aţĭ luat cercare şi cunoscinţă şi despre înţelegerea scolaruluĭ; şi vĕ poftesce Eforia, ca adunându-vĕ D-vóstre, în patru cincĭ seanţe, în vre-una din sălile gimnasiuluĭ, să desbateţĭ cu amĕnuntul acest manual de aritmetică, să faceţĭ observaţie la orĭ-ce lucrare şi operaţie calculată, de este îndestulă, séŭ trebue a fi redusă orĭ adăogată? să vĕ daţĭ părerea despre metodul eĭ, şi să vĕ aretaţĭ chibzuirea în scris, pe care să o comunicaţĭ Eforieĭ prin raport. [1])

Alexandru Filipescu. Arsake. P. Poenaru. Florescu. S. Marcovicĭ.

Secretar, *N. Iliescu*

No. 246. 1851, Februarie 26.

Acéstă comisiune a întârḑiat lucrarea sa şi atuncĭ Eforia a închiat următorul jurnal:

Jurnal

Vĕḑênd Eforia, că D-niĭ profesorĭ aĭ scólelor normale din capitală, însărcinaţĭ să revizuéscă manualul de aritmetică, n'aŭ sĕvêrşit încă lucrarea D-lor;

Luând în băgare de sémă, că amênduoĕ ediţiile ale acestuĭ manual s'aŭ isprăvit, încât mulţimea scolarilor din scólele începĕtóre întêmpină marĭ greutăţĭ la învĕţătura acesteĭ neapĕrate sciinţe, din pricina lipseĭ uneĭ cărţĭ tipărite; chibzuesce cele următóre:

1) Să se dea deslegare D-luĭ inspector al tipografieĭ colegiuluĭ, a tipări îndată 5.000 exemplare dupe ḑisul manual, ce se alătură, poftind pe D. Alexe Marin autorul eĭ, să facă corectura cu tótă ceruta îngrijire şi pentru ostenéla D-séle să i se dea ḑece exemplare legate. Va supune raport la Eforie pentru cheltuială, spre a se hotărî preţul şi a se tipări pe carte, care se va lega cu scórţe de mucava;

2) Acest manual de aritmetică va sluji pentru câte patru clasele din scólele începĕtóre, împărţit pe an dupe modul următor:

a) In clasa I şi a II-a se vor preda cele d'ântêiŭ 4 lucrărĭ cu numere întregĭ, adecă de la § I până la § 26 inclusiv;

b) In clasul al III-lea făcêndu-se repetiţie cu deamĕnuntul celor învĕţate în clasele I şi a II-a, se vor preda lucrările cu fracţiĭ şi cu numere completite, adecă de la § 27 până la § 39 iclusiv;

c) In clasul al IV-lea se va face asemenea o repetiţie generală cu cuvenita desvoltare şi exerciţiurĭ şi se vor preda proporţiile geometrice, regula de treĭ simplă, de treĭ compusă, de dobândă, de tovărăşie, de amestecătură de miḑlocie şi de posiţie mincinósă; adecă de la § 40 până la § 45 inclusiv séŭ până la sfîrşit.

Arsake. Florescu. P. Poenaru. S. Marcovicĭ.

No. 584. 1851, Aprilie 21.

S'a scris la 21 Aprilie, cu No. 462, în urma acesteĭ chibzuinţe a Eforieĭ, directoruluĭ tipografieĭ Andreiŭ Adamovicĭ, ca să tipăréscă manualul de aritmetică al D-luĭ Alexe Marin, în 5.000 exemplare. Dupe acésta la 3 Septembre D. Marin vine cu o prescur-

[1]) Dosarul No. 559, archiva ministeruluĭ de culte.

tare de aritmetică de 2 $^{1}/_{2}$ cóle, propunênd Eforieĭ a o aproba și tipări numaĭ pentru usul claselor I și a II-a primare, pe care D. efor P. Poenaru pune resoluția următóre: «Se va da în cercetarea uneĭ comisiĭ orênduită într'adins și compusă din D. A. Orĕscu și D. Pavel (Viorénu) ca să cerceteze acéstă lucrare, că de se va găsi maĭ bună decât cea veche, să se tipăréscă la retipărirea tablelor lancastrice.»

Vasile Stilescu vine și el la 6 Septembre, cu o lucrare de aritmetică și cu raportul No. 6, 'i recomandă Eforia utilitatea, și cere a se pune în tipar; dupe el vine imediat un profesor al claseĭ a III-a din orașul Têrgoviștei, A. G. Poenaru, cerênd Eforieĭ a tipări traducerea de dênsul a uneĭ aritmeticĭ, pe care el o crede și o recomandă ca potrivită usuluĭ claselor elementare; și Eforia se referă la resoluția pusă pe jalba profesoruluĭ Alexe Marin, atât la raportul Stilesculuĭ, cât și la petițiunea acestuia. Și ca urmare, asupra acestor cererĭ, Eforia, în 19 Septembre acel an, prin adresa cu No. 1.030, poftesce pe cinstita Comisie, care o scim că era compusă din D-niĭ Orĕscu și D. Pavel, ca să iea în de aprópe cercetare manuscrisele depuse de numițiĭ, și să 'șĭ aréte socotința asupra fie-căruia.

Ce socotință, ce chibzuință, va fi dat acéstă cinstită Comisie, dosarul acesta nu ne o arétă; din lucrările ce în el se maĭ coprind, se vede, la 24 Octombre raportul directoruluĭ tipografieĭ, cu No. 111, prin care depune comptul imprimatuluĭ celor 5.000 exemplare de aritmetica D-luĭ Marin, în sumă de leĭ 8.192, parale 20, dupe care se motivéză jurnalul Eforieĭ cu No. 1.689 din 27 Octombre, prin care fixéză prețul vîndĕreĭ unuĭ exemplar cu leĭ 2, parale 10. Și maĭ apoĭ tot relativ la tipărirea manualuluĭ de aritmetică al D-luĭ Marin. Eforia în 28 Noembre același an, prin jurnalul No. 1.909, găsesce cu cale și scrie și directoruluĭ tipografieĭ, prin adresa cu No. 1.443, ca pe lângă suma ce 'i s'a ordonat de maĭ 'nainte a'ĭ da de leĭ 1.481, parale 10, să'ĭ maĭ dea acum încă D-luĭ Marin leĭ 1.000.

In 11 Decembre 1851, Eforia introduce modificațiunĭ la regulamentul confecționăreĭ cărților didactice, din 2 Decembre 1850, maĭ scăḑênd plata de cóla tradusă, orĭ prelucrată, pentru ca să se pótă eftini cărțile. De la 100 reduce plata uneĭ colĭ în 8⁰ de câte 31 rêndurĭ pe față, la 70 leĭ minimum, iar maximum de 200 leĭ 'l lasă neschimbat. [1])

O lucrare importantă didactică este aceea a dicționaruluĭ eleno-român, comandată profesoruluĭ G. Iónide. Eforia cere aprobarea Domnitoruluĭ pentru acéstă afacere, prin raportul No. 1.566, din 17 Decembre 1851. Domnitorul aprobă a se plăti luĭ Iónide câte 10 galbenĭ de cólă și a se tipări în broșurĭ a câte 10 cóle broșura. [2])

Domnitorul Barbu D. Știrbeiŭ s'a preocupat și de *Fóia Sătéscă.* El ḑice în ofisul sĕŭ No. 396, din 9 Septembre 1851, că: «scopul înființăreĭ acesteĭ foĭ a fost de a se redigea cu chip în cât să intereseze pe sătean, să 'ĭ aducă plăcere de a o ceti și prin acest mijloc să 'l deprindă cu cunoscințe folositóre întru a sa viețuire și căsnicie. Drept aceea trebue dată o nouă direcție acesteĭ foĭ sătescĭ, care se vede astăḑĭ depărtată de duhul, care a presiduit la a eĭ întocmire [3])»

*

Să nu negligem, înainte de a trece la scólele din Moldova, de a aduce informațiunĭ

[1]) Veḑĭ anexa.
[2]) Veḑĭ anexele.
[3]) Dosarul No. 353, archiva ministeruluĭ de culte.

și despre lucrările Eforieĭ pentru înființarea uneĭ scolĭ de fete. Eforia presentéză Domnitoruluĭ un referat, prin care arétă istoricul încercărilor înființăreĭ uneĭ scolĭ de fete la monastirea S-tuluĭ Spiridon din Bucurescĭ [1])

Domnitorul, asupra referatuluĭ acesta al Eforieĭ, cu No. 314, aprobă deschiderea pensionatuluĭ de fete de la S-tul Spiridon, de la 1 Octombre. Eforia întârḑiază de a pregăti programe și statute, și Departamentul bisericesc găsesce cu cale, ca în locul scóleĭ proiectate, să se dea pensionatuluĭ privat al Conteseĭ de Grand-Pres, o subvenție de 600 galbenĭ anual, cu obligațiune a primi 10 stipendiste gratuite. Domnitorul trămite acest raport al Departamentuluĭ la Eforia scólelor. Acésta rĕspunde cu mult patriotism, în modul următor:

Adresa Eforieĭ scólelor cu No. 1.410, din acel an 1851, Noembre 22, ca rĕspuns la adresa ce 'ĭ făcuse Departamentul Credințeĭ din 6 Noembre, cu No. 5.944, prin care 'ĭ comunicase raportul ce făcuse la Domn, (fără asentimentul Eforieĭ), cum și rĕspunsul ce primise prin Secretariat.

«Eforia luând în considerație cele coprinse în raportul aceluĭ Cinstit Departament No. 5.492, ce a depus Mărieĭ Séle pentru deschiderea chiar în timpul acesta a pensionatuluĭ de fete, hotărît prin legiuire a se ținea din fondurile S-tuluĭ Spiridon și comunicat cu adresa No. 5.944, cu cinste rĕspunde, că reserva de 200.000 leĭ este hotărită pentru zidirea pensionatuluĭ și nu se scie de va ajunge; că până la clădirea nouluĭ pensionat, Eforia este poruncită a închiria o casă ca să deschidă acest pensionat în primăvéra viitóre, dupe disposițiĭ definitive; că suma anuală de 40.000 leĭ, póte să nu ajungă nicĭ chiar pentru ținerea acestuĭ pensionat, și că prin urmare, cu tótă buna-voința ce are Eforia a veni în ajutorul orĭ-căruĭ așeḑĕmênt de educație, ea nu scie de unde ar lua fondul propus pentru subvenția D-neĭ Contese de Grands-Pres.

Arsaky, P. Poenaru, S. Marcovicĭ.

Eforia se și grăbesce a chiăma la direcțiunea scóleĭ de fete înființânde, pe D-na Polcovniceasa Iacobsohn, care cam întârḑie a rĕspunde că primesce, neființd în țéră.

Rĕspunsul eĭ afirmativ vine numaĭ în 20 Decembre 1851.

Ca să nu se maĭ întârḑie, până ce se va clădi local noŭ la S-tul Spiridon, Eforia iea o casă cu chirie, a luĭ Manuc, pe podul Tèrguluĭ de afară.

Scóla de fete organisată la Craiova, precum vĕḑurăm în aniĭ trecuțĭ din a patra parte a venituluĭ bisericeĭ Maĭca Domnuluĭ, cu decretul luĭ Știrbeiŭ No. 1.566, din 26 Octombre 1851, trece împreună cu veniturile propriĭ sub administrația Eforieĭ scólelor avênd a o reorganiza acéstă scólă Lazaro-Otetelesană, precum se va reorganiza și scóla de fete de la S-tul Spiridon [2]).

MOLDOVA

Gazeta de Moldova No. 52, încă din 17 Iulie 1850, anunțase cu laudă trămiterea de Domnitorul Gr. Ghica în desbaterea Divanuluĭ Obștesc a nouluĭ așeḑĕmênt al scólelor. Eată ce ḑicea Asaki:

---

[1]) Veḑĭ anexele.

[2]) Dosarul No. 639, archiva ministeruluĭ de culte.

«In numĕrul proiectelor însemnătóre împărtăşite Divanuluĭ general, în sesia ce s'a încheiat, se cuvine să citàm un reglement atingĕtor de reorganisarea învĕţăturilor publice din Moldova.

Meritul persónelor ce compunŭ comisia specială, căreia Prea I. Domn întru a Sa îngrijire pentru ist. rom., a fost încredinţat asemenea lucrare, ne insuflă o deplină încredere despre înţelepciunea mĕsurilor acestuĭ reglement, a căruia aplicaţie, fără îndoială nu va întârdia. Paza nestrămutată a unuĭ singur sistem în învĕţătura publică, adaptat cu posiţia şi nevoile ţĕreĭ, judecànd din formarea unor junĭ, ce sunt acum folositorĭ slujbeĭ publice, până în epoca în care am ajuns, ar fi produs resultate însemnătóre.

Să credem, că cercarea diferitelor modurĭ, prin carĭ aŭ trecut scólele în cursul cel scurt de 16 anĭ, cel puţin va fi putut arĕta chiar sistemul cel adevĕrat, ale căruia principiurĭ se află în aşedĕmintele nóstre cele organice, şi pe carĭ reglementul noŭ, nesmintit le-aŭ desvoltat, folosindu-se şi de cercarea epoceĭ trecute. Una din disposiţiile acestuĭ reglement, împrumutată din Staturile maĭ înainte înfiinţate, a căreia aplicaţie plinesce voturile tutulor doritorilor luminăreĭ, este reaşedarea internatuluĭ (ţinerea elevilor în institut pe cheltuiala Statuluĭ). Desfiinţarea aceleĭ disposiţiĭ, cutezăm a dice rĕŭ motivată desfiinţare, ce de patru anĭ lipsesce pe juniĭ ceĭ neînstariţĭ, de binefacerile învĕţătureĭ, aŭ fost şi o călcare de voinţa cea sfântă a fondatoruluĭ Academieĭ Vasiliane, care a dăruit'o cu averĭ nemişcătóre, cu scop înadins de a ţinea un internat de junĭ.»

La 1 Ianuarie 1851, Domnitorul Ghica, promulgă noul aşedĕmènt scolar dicènd: «Acest reglement scolar, se va tipări spre obştésca sciinţă, de către D-luĭ Vorn. bisericesc, cu cheltuiala din veniturile scólelor, şi aplicaţia luĭ se va face treptat, potrivit cu duhul acestuĭ aşedĕmènt şi cu închipuirile bănescĭ, ce va avea casa scólelor. Pentru orĭ-ce parte din acest reglement, ce se va socoti neapărată trebuinţă a se aduce în aplicaţie, D-luĭ Vornicul Bisericesc ne va referа întru acestea.»

Intre acestea, până la promulgarea noueĭ legĭ, examenele de iarnă se făcură în Aprilie 1851, afară de ale seminaruluĭ de la Socola, care a avut loc între 5—15 Febrarie 1851 [1]).

La 18 Aprilie, Domnitorul Ghica visită scóla de fete aflată sub direcţiunea D-luĭ D. Lazărescu. Eraŭ presinte 200 eleve, din carĭ 50 bursiere.

La 15 Iulie s'aŭ terminat examenele de véră ale scólelor din Iaşĭ, în absenţa Domnitoruluĭ, care făcea excursiune prin ţéră.

In vedere cu noul semestru 1851—1852, Departamentul instrucţiuneĭ publice, hotarésce deschiderea internatuluĭ de băieţĭ, încă din luna Octombre, şi prin *Buletinul oficial* vestesce acésta.

Bătrènul G. Asaki, în *Gazeta de Moldova* No. 52, din 17 Iulie 1851, încunosciinţéza acésta ast-fel:

Buletinul oficial publică de la 1 Octombre viitor, restatornicirea internatuluĭ pen-

[1]) Examenele de véră de la Socola se ţinură între 14—25 Iunie 1851.

tru un numĕr de 120 elevĭ, din carĭ 80 cu cheltuiala Statuluĭ, iar 40 întreţinuţĭ pe a lor cheltuială, cu 2.000 leĭ pe an. Toţĭ aceştĭ elevĭ vor avea a lor locuinţă, îndestulare, încăldire şi luminare în institut, unde studiile lor şi moralitatea vor urma sub îngrijirea de profesorĭ şi priveghetorĭ. Numĕrul lor va putea maĭ în urmă a se adăugi în proporţia sporireĭ venituluĭ caseĭ scólelor. Dreptul de a fi primit ca stipendist, atârnă de la însuşirile adevĕrate: de talent, sîrguinţă, moralitate, şi lipsa mijlócelor. Chiar şi elevii ce doresc a fi primiţĭ pe socotéla lor, vor fi datorĭ a întruni tus-trele cele ânlêiŭ condiţiĭ, carĭ nu tot-d'a-una s'aŭ putut păzi cu asprime, dér carĭ suntem încredinţaţĭ, că ministerul va cere în interesul dreptuluĭ şi al folosuluĭ acestuĭ aşedĕmênt.»

Departamentul averilor bisericescĭ, precum făcu şi Eforia scólelor din Bucurescĭ, scădu preţul solvenţilor internatuluĭ de la 2.000 leĭ la 1.200 pe an, pentru a inlesni învĕţătura fiilor de părinţĭ cu averĭ maĭ micĭ.

No. 806. Anaforaua Sfatuluĭ cârmuitor, din 18 Iulie 1851, sub No. 2.196, cu inalta resoluţie din 19 Iulie 1851, pentru cătimea plăţeĭ ce aŭ a da părinţiĭ la internarea în scólă a fiilor lor.

«Departamentul averilor bisericescĭ şi al învĕţăturilor publice, prin anaforaoa sub No. 3.051, v'a propus ca suma de 2.000 leĭ pe an, ce părinţiĭ avuţĭ sunt datorĭ, dupe disposiţia făcută, a da pentru internatul fiilor lor în scólă, să se reducă la 1.200 leĭ pe an, spre înlesnirea mijlócelor de a căpăta învĕţătură tinerimea, iar Inălţimea Vóstră aţĭ bine-voit a resolva: «Sfatul nostru extra-ordinar va lua în consideraţie propunerea acésta şi ne va refera a luĭ socotinţă» ; spre acéstă Sfatul plecat aduce la cunoscinţa Inălţimeĭ Vóstre, că el încuviinţéză asemenea propunere, ca una ce este înlesnitóre pentru aceĭ ce trămit pe fiiĭ lor la studiĭ, şi nu aduce jicnire caseĭ scólelor prin scăderea ce se face; desĕvîrşita hotărîre rĕmâne la înalta încuviinţare.

Acéstă anafora de către Secretariatul de Stat, la 24 Iulie 1851, sub No. 2.241, s'a comunicat Departamentuluĭ cultelor» [1]).

Inaltă resoluţie

«Se încuviinţéză şi mĕsura acésta ce se publică.»

Nu avem de a aduce noul program al reorganisatuluĭ liceŭ, căcĭ el este coprins în însuşĭ noul aşedĕmênt scolar.

Intusiasmul redeschidereĭ acestuĭ liceŭ, este mare în tótă ţéra şĭ provócă o reală mişcare culturală, maĭ ales prin faptul că, pe când în ţéra românéscă emigraţiĭ de la 1848 nu sunt admişĭ, moldoveniĭ s'aŭ întors cu toţiĭ în patrie, ba încă aŭ venit la Iaşĭ şi câţĭ-va dintre muntenĭ, carĭ înmulţesc forţile culturale ale Moldoveĭ. Reorganisarea definitivă a liceuluĭ, începută de G. Sĕulescu, o îndeplini Aug. Tr. Laurian, pe care Domnitorul Ghica 'l chiamă din Transilvania, ca inspector în locul luĭ G. Sĕulescu, retras la pensiune.

Laurian dete liceuluĭ şi în genere tutulor scólelor din ţéră, o mare impulsiune, şi nu întârdie de a readuce liceuluĭ o mare autoritate morală. La acésta fu ajutat mult şi de noui profesorĭ: D. N. Ionescu, de curênd reîntors din Paris, şi căruia se încre-

---

[1]) Manualul administrativ Tom. II, pag. 340.

dința catedra de istorie; Chinezu, egalmente întors din Paris, care luă matematicele; Cosin pentru latina și limba franceză în paralel.

In cursul inferior, latina se predă de Zacharia Columb, un pedagog excelent.

Din vechiĭ profesorĭ rĕmaseră Vasiliu, (Lazarini), însărcinat cu matematicele în clasele gimnasiale inferióre; Dumitru Pop la limba francesă, în acelașĭ curs; Econumu G. Ionescu ținu curs de religiune; Partenie Antoniu continuă a preda caligrafia și desemnul linial. Istoria românilor o luă din noŭ venitul din Ardeal, profesorul Patriciu.

Acesta avu și direcțiunea internatuluĭ.

Cursul de sciințele naturale încă se duplică: Stamate conservă clasele superióre, iar în cele inferióre fu numit D. Gr. Cobâlcescu.

D. Iordan rĕmase profesor de limba franceză, pentru clasele superióre; iar Metaxa conservă limba elenă.

Ocupațiunea ruséscă continuând în Principate, Gr. Ghica orĭ guvernul sĕŭ, spre a se face plăcut Rusieĭ, introduse limba rusescă în Seminar, ba și în gimnasiŭ. Ca să aibă profesor de acéstă limbă, guvernul se adresă la consulul rusesc. Acesta, cu adresa sa No. 2.856, din 4 Septembre 1851, recomanda maĭ multe persóne din Basarabia, și anume: M. Cotruță, Al. Ratcu, G. Bilerin și Ioan Doncev. Vodă Gr. Ghica, pune resoluțiunea: D. Vorn. bisericesc, nu rĕmâne înduoială, că profesorul recomandat de Nacealstva învĕțăturilor din Rusia, D. Ratco, trebue să aĭbă cele maĭ nemerite însușirĭ; prin urmare, se va primi și de Departament. Pentru care va și înainta lucrarea cuvenită.»

NB. Vornicul bisericesc a fost supus la Domn, nota consuluĭ, cu anaforaua sub No. 4.196, din 8 Septembre 1851.

Cu nota No. 4. 303, din 13 Septembre, se scrie consululuĭ să vie Ratcu, care va avea 6.000 leĭ léfă pe an și progonul călĕtorieĭ.

Ratco cere acest progon la 8 Februarie 1852, nu maĭ mic de 6.000 leĭ, și Gr. Cuza cere luĭ Vodă, cu anaforaoa No. 584 autorisarea a'ĭ plăti acéstă sumă mare.

In anul 1851 se deschiseră numaĭ 4 clase, iar a V-a se înființă în 1852, așia că liceul va fi complect cu 7 clase numaĭ în 1855.

Ca să se judece de lector valórea studiilor introduse în noul liceŭ, vom spune, că maĭ toțĭ scolariĭ, carĭ aŭ fost în clasa maĭ înaintată a reînființatuluĭ liceŭ, a ajuns apoĭ la cele maĭ înalte trepte în téra lor. Așia vom cita pe D-niĭ: Dabija, ajuns general și mort ca ministru de rĕsboiŭ, N. Culianu, actualul rector al Universitățeĭ din Iașĭ, G. Mârzescu, fost ministru al instrucțiuneĭ publice, General Pilat, Colonel Peiu, pe care mórtea 'l-a răpit prea de tênĕr, N. Voinov, fost ministru, Carp N., repausatul Gheorghiu M., fost profesor, V. A. Urechiă, etc.

*

Scólele primare primiră noul program, conform legeĭ. Inspecțiunea activă a luĭ Laurian, energia luĭ, imparțialitatea care o cerea de la toțĭ în împlinirea datoriilor, a făcut să se simță neîntârdiat marĭ îmbunătățirĭ și în scólele primare. Acestora li s'aŭ trămis noua lege încă din Martie 1851, cu circulara No. 1.121—1.139 [1])

Scólele primare întêmpinaŭ dificultățĭ din partea Eforiilor județene, în privința localuluĭ și al materialuluĭ.

---

[1]) Dosarul No. 388 curent, archiva Statuluĭ.

Departamentul averilor bisericescĭ cercase a maĭ adăugi budgetul scólelor primare din județe, cu sume nouĭ, ce s'ar înscrie în budgetul Eforiilor respective. Acéstă mĕsură nu a fost aprobată de Sfatul administrativ.

No. 807. Anaforaoa Sfatuluĭ din 18 Iulie 1851, sub No. 2.193, înalt încuviințată la 19 Iulie 1851, pentru a se înlesni din veniturile scólei, ținerea scólelor publice de la tèrgurile ținutale.

«Departamentul averilor bisericescĭ și al învĕțăturilor publice, prin anaforaoa sub No. 1.176, aŭ supus cunoscințeĭ Înălțimeĭ Vóstre, greutățile ce se întèmpină întru ținerea scólelor publice de la tèrgurile ținutale, numaĭ cu sumele hotărîte de art. XVIII al Regulamentuluĭ organic (anexa H litera Z), a se slobodi din Eforiile acelor tèrgurĭ, și v'aŭ propus, că ar fi cu cale a se face sporire la acele sumĭ, din veniturile municipale, pe cât comitetele de inspecție vor găsi de cuviință.

Acea anafora fiind resolvată de Înălțimea Vóstră: «Sfatul nostru va deslega casul de față luând în privire socotința D-séle Vorniculuĭ bisericesc» Sfatul este de socotință, că adaosul cerut la sumele prevĕḑute de Reglement, să se slobódă din casa scólelor, din a căreia midlóce trebue a se face educația tinerimeĭ, iar nicĭ de cum din Eforiile tèrgurilor, ale căreia veniturĭ sunt menite a sluji pentru îmbunătățirile materiale ce privesc pe comunitățĭ, și care însușĭ acestea nu pot fi aduse la vreme întru împlinire, din pricina neînchipuireĭ de bănescĭ midlóce; desĕvîrșita hotărîre rĕmâne însă la încuviințarea Înălțimeĭ Vóstre».

Acéstă anafora, de către Secretariatul de Stat, la 24 Iulie 1851, subt No. 2.247, s'aŭ comunicat Departamentuluĭ din lăuntru și sub No. 2.248 celuĭ al cultuluĭ. [1])

In compturul budgetuluĭ Eforiilor județene, se maĭ adause numaĭ sumele necesare pentru trămiterea la Iașĭ a câte duoĭ scolarĭ pentru scóla de arte. Ba încă și acéstă adăugire se făcu numaĭ pentru câte-va Eforiĭ, precum se vede în actul următor:

No. 819. Anaforaoa Sfatuluĭ din 12 Martie 1851, sub No. 678, înalt încuviințată la 15 Martie 1851, pentru ca cheltuiala drumuluĭ trămitereĭ elevilor la scóla de arte din capitalie, să fie din Eforiĭ.

«Departamentul din lăuntru a referat Sfatuluĭ sub No. 24.705, că dupe mijlocirea Departamentuluĭ averilor bisericescĭ și al învĕțăturilor publice, urmând a se trămite de către Eforiile tèrgurilor Fălticenĭ, Tèrgul Ocneĭ, Romanul, Buzĕul, Tecuciul, Bèrladul și Focșanĭ, câte duoĭ tinerĭ la scóla de arte din Capitală și unul din Eforia Tèrguluĭ Frumos, se cere deslegare: de unde să se plătéscă cheltuiala venireĭ acelor elevĭ în Capitală? Sfatul încuviințând, că baniĭ ce ar fi de neapărată cheltuială a drumuluĭ, pentru trămiterea tinerilor, să se dea din veniturile Eforiilor competinte, plecat aduce la cunoscința Înălțimeĭ Vóstre spre desĕvèrșita hotărîre.»

Acéstă încuviințare de către Secretariatul de Stat, a împărtășit-o Departamentul din lăuntru, cu adresa No. 729, din 17 Martie 1851 [2]).

In 18 Iunie 1851, se deschide cu solemnitate scóla publică din Dorohoiŭ, deși vacanțele sosiseră, atâta era de viue dorința uneĭ asemenea scolĭ.

[1]) *f)* Manual administr. Tom. II, pag. 341.
[2]) Manualul administrativ, tomul II, pag. 352.

D. G. Hasnaş, revisorul Departamentuluĭ din lăuntru, donéză scóleĭ din Fălticenĭ 350 leĭ pentru cumpĕrarea de cărţĭ la elevii săracĭ.

Vasile Apostoleanu, a fost numit, în 4 Ianuarie 1851, inspectorul scólelor din districte.

*

Scóla centrală de fete, pe care am vĕḑut'o funcţionând şi în anul trecut cu succes, continuă în 1851, Noembre, sub direcţiunea luĭ D. Lăzărescu. Acesta prin raportul cu No. 55, către Departamentul averilor bisericescĭ şi al învĕţăturilor publice, arétă, că patróna institutuluĭ, dupe înţelegerea cu Domnitorul, a angagiat din străinĕtate pe D-na Fani Enhard, din Ducatul Oldenburg, ca guvernantă şi profesóră de lucru de mână, croelĭ, facerea de rochiĭ, albiturĭ, broderiĭ de tot felul, etc.; angagiamentul este pe 10 anĭ, câte 10 galbenĭ şi tótă întreţinerea în institut. Domnitorul aprobă anaforaoa Departamentuluĭ, cu No. 5.341, din 10 Noembre.

*

Seminarul Veniamin încă se reorganiséză în anul 1851, cu lege specială trămisă în cercetarea Divanuluĭ obştesc:

No. 828. Anaforaoa Divanuluĭ obştesc, din 22 Iunie 1851, sub No. 91, cu înalta resoluţie din 28 Iunie 1851, pe lângă care se alăturéză proiectul pentru organisaţia învĕţăturilor bisericescĭ din Moldova, cercetate de către Divan.

«Secretariatul de Stat, cu adresa sub No. 1.384, dupe apostilul Înălţimeĭ Vóstre, a trămis Divanuluĭ spre desbatere proiectul pentru organisaţia învĕţăturilor bisericescĭ din Moldova, ce s'a supus pe lângă anaforaoa Prea Sântuluĭ Mitropolit, Prea Sânţiĭ Episcopĭ şi şeful Departamentuluĭ averilor bisericescĭ şi al învĕţăturilor publice. Divanul intrând în deliberarea aceluĭ proiect l'a încuviinţat, cu óreşĭ-care modificaţie, ce s'a găsit de trebuinţă; supuindu-se dér pe lângă acésta Înălţimeĭ Vóstre în copie citatul proiect, cu modificările ce s'aŭ făcut, carĭ s'aŭ însemnat în dreptul fie-căruia articol, vĕ rógă ca să bine-voiţĭ a da hotărîrea cea desĕvêrşită.»

Înaltă resoluţie.

«Se întăresce aşeḑĕmêntul seminariilor, care se va şi tipări de către Departamentul bisericesc; el ne va aduce la cunoscinţă şi mijlócele banescĭ ce sunt menite spre acest sfêrşit, şi pe când seminariile de pe la eparchiĭ vor putea fi înfiinţate.»

La 19 Iunie 1851, Divanul a desbătut legea şi programul seminaruluĭ Veniamin.

Dăm în anexă [1]) legea acésta aprobată de Domnitor. Acolo se póte vedea programul cel noŭ al seminariuluĭ. Tot acolo se va vedea şi triumful Episcopilor ignoranţĭ carĭ 'şĭ legitiméză preoţirea de ignoranţĭ, ca şi dênşiĭ eşiţĭ numaĭ cu studiile de la 4 clase seminariale. Scólele catichetice ţinutale, se conservă prin noua lege, sub pretext ca să

[1]) Veḑĭ anexa.

serve de pepiniere pentru formarea claselor în seminariile ce se vor forma pe la Eparchiĭ.

Epitropia seminaruluĭ Veniamin, primesce comunicațiune de la Departamentul averilor bisericescĭ, cu noua lege, prin adresa No. 4.455, din 25 Septembre 1851.

Eată cum judecă acéstă nouă lege D. profesor Erbiceanu:

«Acéstă legiuire este opera luĭ Scriban. Décă alt-ceva n'ar fi făcut bun acest bărbat decât numaĭ acéstă legiuire, încă ar trebui să fie mult respectat de posteritate. Carĭ sunt reformele propuse în acéstă legiuire? I) Programa luĭ Meletie Mitropolitul, ce o impusese seminarieĭ, trece la cursul scólelor ținutale de candidațĭ, cu fórte micĭ excepțiunĭ. II) Se instituesc seminariĭ eparhiale, adecă la Roman și Hușĭ, cu un curs de patru anĭ. III) Se ridică cursul învĕțăturilor la seminariul Socola la un curs complect de opt anĭ, cu clausa că pot eși elevĭ din seminariul Socola și dupe terminarea cursuluĭ de patru anĭ. IV) Se dispune ca Proestoșiĭ, Protoiereiĭ, Dicasterioțiĭ, Egumeniĭ, Archimandrițiĭ și Archiereiĭ, să nu se ridice la acéste grade decât numaĭ décă vor înfățișa maĭ ântêiŭ atestat de îndeplinirea cursuluĭ învĕțăturilor teologice, (§ I). V) Se interḑice absolut de a se maĭ hirotonisi preoțĭ dintre candidațĭ, ci numaĭ dintre eleviĭ carĭ aŭ terminat cursul de patru anĭ, (§ 5). VI) Scólele ținutale se declară de scóle preparatóre pentru aspiranțiĭ de a intra în seminariŭ, (§ 5), etc. Administrația generală a așeḑĕmĕnturilor seminaricescĭ este încredințată uneĭ Epitropiĭ, alcătuită din Mitropolitul țĕreĭ, pentru Socola, din Episcopiĭ eparhioțĭ, fieș-care în eparhia sa, și din ministrul averilor bisericescĭ și al învĕțăturilor publice.» (Istor. Sem. Veniamin, pag. 96).

Pentru administrația interióră a seminariilor, noua lege constitue un comitet compus din rectorul seminaruluĭ, inspectorul, catichetul, economul și secretarul.

Profesoriĭ chiămațĭ la seminariŭ în 1851, aŭ fost:

1) Archimandritul Filaret Scriban, 2) Archimandritul Gherman Vida, 3) Archimandritul Neofit Scriban, 4) Protosing. Melchisedek, 5) Dr. Anton Velini, 6) Hristofor Scriban, 7) Ion Mandinescu, 8) Isaia Teodorescu, 9) Ieromonachul Ieremia, 10) Alex. Petrino, 11) Isaia Vicol, 12) George Sandovicĭ Diaconul, 13) Monachul Benedict. Până la 1852 nu eraŭ în seminariĭ decât 4 clase.

Putem ḑice, că în urma acesteĭ reorganisărĭ a seminariilor, nu se vor maĭ întêmpla prefacerĭ până la promulgarea legeĭ actuale a scólelor, din 1864.

In August, Domnitorul Gr. Ghica visitând Hușĭ, a ales însușĭ casele pentru deschiderea seminaruluĭ eparchial, care s'a și deschis în Octombre 1851, dupe planul făcut de Suchopan, Egumenul de Doljescĭ, în anul 1851, luna August.

Cultura generală

In 1851, se agită în Bucurescĭ chestiunea de creărĭ de scolĭ române pentru israelițĭ, dupe ofisul Domnitoruluĭ cu No. 779, pe care îl dăm în anexă.

Invĕțătura religiósă se va preda de duoĭ rabinĭ, carĭ vor preda și limba evree împreună cu limba germană, iar învĕțăturile profane se vor preda de duoĭ profesorĭ românĭ, orênduițĭ de Eforia scólelor, cu întărire domnéscă, unul pentru clasa I și II, și cel-alt la clasa III și IV. Programul scólelor primare publice este obligatoriŭ, afară de religiune.

Intreținerea scólei va fi din venitul gabelei, din care se va trămite la Eforia scólelor pe fie-care trimestru înainte câte 600 lei, pentru ca lefile profesorilor să se respundă de casierul Eforiei [1]).
In Iași nu s'a făcut nici un pas în privința scólelor israelite, din ḑiua când, cum veḑurăm, G. Asaki, cu adânca lui prevedere, ceruse Epitropiei să se ocupe cu acéstă chestiune.

*

In direcțiunea artelor frumóse și a sciințelor, cum și a literaturei, analele anului 1851, încep din noŭ a fi mănóse, grație protecțiunei ce Domnitorii acordă acestor manifestațiuni culturale.
Grigore Ghica este primul Domnitor, care însărcinéză pe un român să mérgă în Europa, să studieze organisarea scólelor. D. Alex. Teriachiu a fost ales în 18 Iulie 1851, de Domnitorul Moldovei, cu ofisul No. 3.335, și însărcinat să mérgă în Prusia, ca să culégă notițe asupra scólelor și să presinte un memoriŭ asupra sistemului cel mai bun de învĕțămènt. Acéstă misiune s'a făcut cunoscută țĕrei prin *Fóia oficială* din 21 Iulie 1851. [2])
Acestași Domnitor al Moldovei a ajutat cu 40 galbeni pe an, începĕnd de la Iunie 1851, pe George Popovici, care studia medicina la Lemberg.
In 26 Februarie 1851, Domnitorul Ghica donéză Cabinetului de sciințele naturale 6.000 lei, ca să'și înmulțéscă colecțiunile.

In 1851, Sfatul administrativ extraordinar al Moldovei, decide a se rădica un noŭ plan topografic al Iașilor și pentru acésta se deschide concurs între geometri.

Eclipsa din Iulie 1851, este studiată din cabinetul de fisică al liceului, de profesorul Th. Stamati. Studiile acestuia daŭ ocasiune la o polemică plină de umur, publicată între jurnalele *Zimbrul* (No. 5) și *Gazeta de Moldavia.*
Din punctul de vedere al picturei, în Iași se face puțin lucru, ba ce se face e rĕŭ. Egumenul grec de la Trei-Ierarchi, sub pretext de restaurare, revăpsesce fără nici un control vechile icóne ale bisericei lui Vasile Lupu.
Numai deșteptul G. Asaki protestéză în jurnalul sĕŭ, contra acestui sacrilegiŭ, în No. 62 din 6 August. La acéstă ocasiune, egumenul grec a topit și marele policandru atât de original alcătuit din marca Moldovei, cu apendice de ouĕ de struț, asemenea policandrului mic, care a scăpat grație protestului energic al tinerimei scolare împinsă de neuitatul lor profesor de retorică Dimitrie Gusti. Autorul acestor anale 'și amintesce de duiósa lecțiune incidentar făcută de Gusti, în ora de retorică, asupra desființărei odórelor bisericesci ale lui Vasile Lupu. Inflăcărați de patriotica vorbire a profesorului, mai mulți scolari, între care și autorul, merg la Trei-Ierarchi și intiméză egumenului, că de va mai topi vre unul din odórele titoresci 'i *smulg barba*... Amenințarea avu efect și policandrul al duoilea fu scăpat. Să sperăm că nu se vor mai repeti profanațiuni astăḑi la ocasiunea nouei restaurațiuni a Trei-Ierarchilor, de și datori suntem a semnala indignațiunei române fapta, că până de unăḑi vĕḑurăm cum într'un mormînt domnesc architectul (care ? nu scim) a pus o gură de calorifer !

---

[1]) Veḑi anexa.
[2]) Veḑi dosarul 635, archiva ministerului de culte.

Redeschiderea bisericeĭ profanată de egumenĭ, se făcu cu mare solemnitate, în 2 Decembre 1851, în presenţa Domnitoruluĭ Ghica şi, guvernuluĭ ţěreĭ.

G. Asaki singur continuă a protege pictura. El publică în litografia făcută de fiul sěŭ Alexandru, tabelul bătalieĭ de la Baia, a luĭ Ştefan cel Mare şi 'l anexéză împreună cu explicaţiunile necesariĭ la *Gazeta de Moldova*, din Iunie 1851.

In ţéra românéscă Domnitorul acordă o protecţiune maĭ eficace frumóselor arte şi în special pictureĭ. Se cumpěră pentru muzeul de pictură, câte-va tablourĭ de la pictorul Leca.

Copie dupe raportul Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor, cu No. 1.608, anul 1851, Decembre 18.

«Galeria de tablourĭ fondată dupe porunca Inălţimeĭ Tale, este destinată cu vreme a sluji şi de podóbă naţională şi de model de studiĭ pentru artiştiĭ, ce vor fi înzestraţĭ cu talentul pictureĭ. Pe cât a putut şi pe cât a ĭertat miḑlócele pecuniare, Eforia s'a silit a cumpěra, din vreme în vreme, tablourĭ, dupe încredinţările ce a luat de la cunoscětorĭ.

Acum găsind la D. Pitar C. Leca, artist român, cincĭ tablourĭ, din care duoě originale, iar treĭ copiate dupe modélurĭ clasice, s'a învoit a le lua cu preţ de 30 galbenĭ fie-care, peste tot galbenĭ 150; baniĭ însă să se plătéscă din fondul scólelor.

Eforia iea îndrăsnéla a supune plecat acéstă chibzuire la cunoscinţa şi aprobaţia Inălţimeĭ Vóstre, şi vě rógă să bine-voiţĭ a 'ĭ da înaltă deslegare dupe cum veţĭ bine chibzui.»

Arsaki. P. Poenaru. S. Marcoviciĭ.

*

Deja în Ianuarie acestaşi an, cu ofisul No...., Domnitorul a ordonat trimiterea D-luĭ P. Alexandrescu pe 4 anĭ, la Roma, pentru a studia pictura, cu bursă din casa scólelor. D. P. Alexandrescu a trecut la Paris, unde 'l găsim la 1856, în atelierul pictoruluĭ Coignet. [1]

*

Musica are în 1851, pretenţiunĭ maĭ marĭ. Nu scim de la cine Domnitorul Ştirbeiŭ primesce «Planul pentru un conservator românesc, spre înaintarea musiceĭ vocale.» Acest plan pe care 'l dăm în anexă. [2] Domnitorul îl trimite la Eforia scólelor cu resoluţiunea: «Dorinţa ne ar fi să încuragiăm teatrul naţional prin miḑlóce putinciose şi maĭ mult practice, căcĭ în nicĭ o parte nu e scólă pentru profesia de actorĭ.»

Eróre din partea Domnitoruluĭ, dar scuzabilă pentru 1851!

Proiectul cu resoluţiunea este trimis de Secretariatul de Stat la Eforie, cu adresa No. 343, din Ianuarie 27 anul 1851.

Eforia pune pe adresa anexată acĭ, resoluţiunea următóre:

«Eforia va chibzui asupra acestuĭ proiect, dupe ce va întocmi tóte scólele dupe cum şi cea de agricultură şi de arte, pe care o socotesce maĭ de ântêia trebuinţă pentru ob-

[1]) Dosarul No. 573, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Veḑĭ anexa.

ste.» Deci: la calendele grecesci! Dar acésta nu satisface trebuința ce începuse a se simți în public de artă musicală. In Bucuresci se găseaŭ câți-va artiști de valóre, ca Wachman, Wiest etc. Acest din urmă provócă Departamentul credinței și instrucțiunei publice, séŭ maĭ bine direct pe Domnitor, cu un noŭ proiect de scólă de musică. De astă dată Domnitorul pune o resolușiune mult maĭ favorabilă. El dice: «Acest stabiliment bine întocmindu-se póte să producă cele maĭ folositóre resultaturĭ, maĭ ales pentru teatrul național. Eforia scólelor va lua în osebită băgare de sémă cele aicĭ expuse în alăturatul proiect și hotărând basele care să chezășuiască viitorimea acestuĭ aședământ, ne va raporta, spre a'i da tótă putinciósa încuragiare.»

Wiest baséză existența scóleĭ pe subscripțiunea, ce s'ar culege reînființându-se o asociațiune filarmonică.

Acésta se vede că încuragiază și pe Eforie, care în 27 Februarie, cu adresa No. 1.442, și înaintéză Departamentuluĭ bisericesc anafora către Domnitor, prin care 'i supune din noŭ proiectul luĭ Wiest, cu adăugirea unuĭ comitet compus din 3 membrĭ, luațĭ din deosebite clase ale societățeĭ și ajutați de al patrulea membru Wiest. Comitetul se va ocupa numaĭ cu adunarea subscripțiilor și adunarea materială a conservatoruluĭ. Anaforaoa Eforieĭ pare să fie fost uĭtată până în Decembre. La 17 ale acesteĭ lunĭ, Domnitorul Știrbeiŭ, cu ofisul No. 1.749, aprobă înființarea conservatoruluĭ de musică și numesce membri aĭ Comitetuluĭ pe Vornicul I. Oteteleșeanu, Ludovig Wiest, Paharnicul Stefan Bellu și Paharnicul Ióu Samurcaș. [1])

Décă nu va isbuti asemenea scólă, sub patronagiul Domnitoruluĭ Știrbeiŭ, este a se atribui împregiurăreĭ, că s'a sperat prea mult de la înființarea prin subscripțiune a societățeĭ filarmonice. La noĭ inițiativa privată și asociațiunile nu găsesc chiar nicĭ astădĭ un teren pregătit.

Teatru național și în genere spectacole artistice, fiĕ de pură literatură fie de musică, n'aŭ lipsit în 1851. La acéstă dată teatrul național din Iași, grație composițiunilor luĭ Alexandri și mareluĭ talent al luĭ Millo, este în prima linie și a făcut să se uite succesele de altă dată ale artistuluĭ Caragiali din Bucuresci.

Pe lângă Millo gravitéză stele de primul ordin; în dramă: Poni, tot atât de bun actor ca și poet; D-na Theodorini soră cu Poni; iar în comedie și vodeville: D-niĭ Theodoru și Boncin și D-nele Sterian, Nini Valeri și Gabriela, maĭ apoĭ soția unuĭ nu maĭ puțin celebru artist comediant N. Luchian.

S'aŭ jucat în 1850, 1851 și 1852, cu un imens succes piesele: Poetul romantic, [2]) Cocóna Chirița, Un trântor câte dece, Muza de la Burdujeni, Șoldan vitézul, Inturnarea plăeșilor, de G. Asaki, [3]) și din traduceri, *Bravo de Veneția* (25 Noembre 1851),

---

[1]) Vedĭ anexele.

[2]) Poetul romantic a fost jucat împreună cu alte piese și de către boerime, în beneficiul incendiaților din Bêrlad. Intre nobilele actrițe improvisate era și D-na Smaralda Mavrocordat, iar între actorĭ V. Alexandri.

[3]) Plaeșul Codrat (Teodorini) dice:

» . . . Românul nu se perde
Cât va fi Carpat;
Cât pe miel iubi-va óia,
Riul cât n'o sta,
Cât pe fluer și cimpoia
Doinĭ vor rĕsuna . . . «

Acéstă piesă s'a jucat la 15 Martie 1854, sub direcțiunea luĭ Milo.

Neguțătorul din Veneția, a luĭ Schakespear (10 Decembre 1851), în care Poni avu un imens succes.

Mateiŭ Milo cu trupa sa din Iașĭ, cum și cu trupa francesă de sub direcțiunea luĭ Delmari, aŭ făcut, în Aprilie începênd, o escursiune, până la Bucurescĭ. La Focșanĭ Milo întêmpină óre-carĭ pedicĭ de a trece Milcovul, gelosia actorilor din Bucurescĭ cercând să împedice sosirea luĭ cu trupa în capitala munteană. Reclamațiunile preseĭ din Iașĭ înlăturară aceste pedicĭ și Milo cu trupa luĭ făcură deliciile bucurescenilor, grație atât imensuluĭ sĕŭ talent, cât și nouluĭ repertoriŭ național, creat în Iașĭ. Din Bucurescĭ Milo se întórce la Iașĭ, numaĭ la 20 Octombre 1851. Aci la Pascĭ 1852, va fi deschisă o primă stagiune de operă italiană, care décă va favorisa rĕspândirea gustuluĭ musiceĭ, va paralisa totușĭ mult miḑlócele teatruluĭ național, societatea înaltă începênd a preferi opera, în care Pietro-Tozolli și D-na Trufaldi, etc. se vor ilustra.

Vorbind de operă, e locul să înregistrăm concertele principale din acest an. Celebrul Consky, apoĭ Miculi din Bucovina și Frankenstein, unul dupe altul vor încânta pe rênd ambele capitale române, care nu duc lipsă nicĭ ele de artiștĭ de valóre ca Wachman, Wiest, Flechtenmacher, etc.

Se scie că Miculi va îmbogăți biblioteca musicală română, cu cântece culese din țéră.

*

Am arĕtat și aiurea pentru ce nu ne maĭ credem datorĭ a face pe larg bibliografia anuluĭ. Aci vom aminti numaĭ de comisiunea de examinare a cărților didactice din Bucurescĭ; ea e compusă, în 1851, de profesoriĭ Iónid, I. Pop, Hill, Alexandru Orĕscu și I. Zalomit.

Se tipăresc, prin aprobărĭ domnescĭ, maĭ multe cărțĭ didactice, precum: Ținerea registrelor, de Alexandru Pop; Gramatica românéscă de I. Pop; Epitome historiae graecae de Maxim, pentru clasa I gimnasială. Se retipăresce Geografia luĭ Genili. Se pun în vînḑare: Gramatica româno-germană de Limburg, Introductio în linquam latinam de I. Maxim, Iisus Christos séŭ legea nouă, traducere de I. Penescu; Abecedar românesc de G. Sĕulescu, ediția VI-a; Gramatica limbeĭ românescĭ de Vasile Ianovicĭ, tipărită la Viena; Manual de gramatica română pentru scólele primare de Const. Platon; Gramatica română pentru scólele primare de N. Macarescu, profesor; Dicționaraș românesc de cuvinte technice de Dr. T. Stamati, (Iașĭ); Prescurtare de geografia sântă și veche, de archiereul Dionisie; (Bucurescĭ). Urzirĭ istorice, séŭ curs metodic de istorie, de Neofit Scriban, (Iașĭ); Geometria descriptivă, traducere de A. Orĕscu (Bucurescĭ); Logica judecătorescă, de Alexandru Aman, (Bucurescĭ); O șeḑĕtóre la țeră orĭ povestea luĭ Moș Albu de Anton Pan, etc.

In acest *etc.* nu voim să nu coprindem cartea unică apărută în Chișineu de atâția amarĭ de anĭ amuțit: Fabule alcătuite în limba moldovenéscă de I. Sĕrbu.

O mențiune specială merită încă dicționarul eleno-român, ce începe a publica profesorul Iónid, ajutat, precum vĕḑurăm, de Eforia scólelor, din Decembre 1851.

Librarul Iónid editéză numeróse cărțĭ, dar din nenorocire scriitoriĭ ceĭ bunĭ românĭ fiind neîntorșĭ în patrie, din emigrațiunea fortată de la 1848, Iónide nu are de editat decât rele traducerĭ de rele romane francese.

Este totuşĭ epoca, când în Moldova nu va întârḑia să renască literatura română, graţie mareĭ pleade de bărbaţĭ de valóre, ca Alexandri, Kogălniceanu, Negruzzi, Negri, Ralet, Gusti, Sion, A. Rusu, Th. Stamati, T. Codrescu, G. Sĕulescu, şi o sumă de tinerĭ, carĭ se exercită la condeiŭ sub patronagiul acestora.

In Bucurescĭ însă, afară de profesoriĭ ocupaţĭ cu tipărirea de cărţĭ didactice, numaĭ traducerĭ informe din editura Iónid, traducerĭ în carĭ traducĕtoriĭ dovedeaŭ că nu sciaŭ chiar limba din care traduceaŭ [1]), scriaŭ bĕtrâniĭ din pleada de la 1848, dar scriaŭ pentru jurnalele străine, séŭ tipăreaŭ cărţĭ proibite de a intra în ţéră şi acestea maĭ tóte cu referinţă la mişcarea de la 1848.

In Transilvania, sângeros agitată prin mişcarea de la 1848, românimea căutase a se folosi momentan de favórea vaĭ! trecĕtóre a naţiuneĭ pe lângă corónă, ca rĕsplătire a generosuluĭ sânge ce româniĭ vĕrsaseră pentru ea.

In August 1851, româniĭ din Braşov primesc cu manifestaţiunĭ de devotament pe Schwartzenberg şi în *Gazeta Transilvanieĭ* se publică o odă la adresa luĭ, pentru că a bine voit să ḑică la solemnitatea primireĭ şi câte-va vorbe în limba românéscă...

In Moldova încă provócă versurĭ intusiaste escursiunea prin ţéră a Domnitoruluĭ Ghica.

Descinderea Domnitoruluĭ în grópa de sare de la Têrgul-Ocneĭ, a provocat la cântare pre maĭ mulţĭ poeţĭ, orĭ versificatorĭ ca D. Gusti, Verescu, etc.

N. Istrate publică în acest timp drama sa naţională *Mihul Stîrcea;* el întrebuinţéză la acéstă scriere versul ḑis alb, adică fără rimă.

Mare cértă se nasce prin jurnale asupra acesteĭ drame între G. Sion şi N. Istrate, ajutat de partizanĭ ca Harhaz, Hermeziu, etc. [2])

Şi cu tóte acestea, Domnitorul Ghica manifestă până în finea anuluĭ 1851, nerăbdarea luĭ de a ceti nu numaĭ laude, ci şi critice. Un jurnal ceva maĭ independent decât al luĭ G. Asaki, simţi îndată tótă rigórea censureĭ, care funcţiona aprópe ca şi sub domnia luĭ M. Sturdza.

Jurnalul *Zimbru* este suprimat în Ianuarie 1851, pentru că a publicat versurĭ satirice ale luĭ G. Sion. [3])

*

Cu asemenea rigorĭ ale censureĭ, presa nu progreséză, nicĭ în Bucurescĭ, nicĭ în Iaşĭ.

La Galaţĭ, *Jurnalul de Galaţĭ* anunţă, în Martie 1851, că trece sub o asociaţiune de moldovenĭ şi că 'şĭ schimbă numele în *Patria.*

In Bucurescĭ continuă *Vestitorul* luĭ Carcalechi, fóie semi-oficială ; *Fóia satuluĭ* (anul al IX-lea) ; *Buletinul oficial; Ecoul eclesiastic* al archimandrituluĭ Dionisie.

In Iaşĭ tronéză fóia luĭ G. Asaki, în luptă curênd de concurenţă cu *Zimbrul* luĭ T. Codrescu, care va reapare.

In Ardeal continuă cele două foĭ ale luĭ Bariţiŭ, *Gazeta Transilvanieĭ* şi *Fóia pentru minte, animă şi literatură.*

---

[1]) Cu tóte acestea Eforia, în 5 Februarie 1851, cumpără 400 exemplare din cartea : Rosalin, de contesa de Lindenburg !

[2]) Veḑĭ *Gazeta de Moldavia,* din Martie 1851.

[3]) Veḑĭ anexa.

Maĭ străbat în țĕrile române, pe ascuns, și câte-va numere din *Junimea română*, publicată la Paris.

*

Inainte de a termina analele pe 1851, să amintim aci câte-va fapte, carĭ de și nu aparțin direct studiuluĭ nostru, sunt în atingere directă cu el.

La 10 Februarie 1851, se face alegerea nouluĭ Mitropolit Sofronie Miclescu. Corpul didactic iea parte la ceremonia înscăunăreĭ. [1])

In 31 Martie 1851, archimandritul Gr. Grupensky donéză pentru scóla din Hârlăŭ casele séle, cu patru fălcĭ de loc.

In 15 Semptembre prima cursă de caĭ organisată la Iașĭ, sub patronagiul Domnitoruluĭ.

In Maiŭ 1851, cu ofis domnesc, municipalitatea Iașilor adoptă sigiliul ce 'l ține până astăḑĭ, sigiliŭ proiectat de Asaki și Sĕulescu, carĭ aŭ susținut că este întemeiat pe istorie, lucru ce astăḑĭ nu se prea confirmă. [2])

---

[1]) *Gazeta de Moldova* No. 40.

[2]) *Gazeta de Moldova* No. 39, din 17 Maiŭ 1851.